Yazar Hamdi Can Ünsal
Çarşamba, 25 Kasım 2009 13:45

Sanayi ve teknolojinin hızla geliştiği dünyamızda ihtiyaç ve beklentilerin yönlendirdiği yaşam standartları ile beraber bireysel ve toplumsal beklentiler de değişime uğramıştır. Öç alma ile başlayan ceza sistemleri önceleri bireysel kısasa takiben kamusal kısasa o da zamanla ıslah odaklı kamusal adalet anlayışına dönüşmüştür. Kamusal adalet anlayışı ise liberal akımların da tesiriyle bireysel ihtiyaçların karşılanmasına yönelik yeni arayışlara yönelmiştir.

Teknoloji ve yaşam tarzlarındaki hızlı değişim karşısında kamusal adalet anlayışı, çağımız problemlerine çözüm getirmekte zorlanmakta ve bu nedenle yeni yaklaşımlara ve özellikle onarıcı adalet anlayışına yelken açmaktadır. Onarıcı adalet anlayışı, mağdurun tatmin edildiği ve failin vicdanen rahatladığı, sonuç olarak toplumsal barışı kurmak temel amacıyla göze çarpmakta ve gitgide kabul görmektedir. Onarıcı adalet anlayışı, kurum olarak uzlaşmayı alternatif bir metod olmaktan çıkarmakta ve git gide adalet sisteminin merkezine taşımaktadır.

Uzlaşma, ulusal hukuk sistemimize adapte olmuş, mevzuat ve uygulamaya kül halinde girmiştir. Uzlaşma kurumu, taraflara teklif edilmesi mecburiyeti nedeniyle bazı suç tipleri açısından kovuşturma ön şartı olarak kabul edilmekle hukuk hayatında rastlanır bir uygulama olmuştur. Ancak uzlaşma kurumundan yeterli düzeyde yararlanıldığını söylemek mümkün değildir.

Uzlaşmanın, daha sık tercih edilmesi ve uygulanmasının sağlanması ile yetinilmeyip süreç sonunda tarafların anlaşabilmesinin önünü açacak yapısal değişiklik ve tedbirlere ihtiyaç bulunmaktadır. Bu tedbirlerin en başında, uzlaşma kurumunun, kitle iletişim araçları vasıtasıyla tanıtılması ve uygulayıcıların en üst düzeyde eğitilmesi gelmektedir.

Uygulamada edindiğim izlenimlerin en önemlisi kollukta, savcılıkta veya mahkemede şikâyetçi ve şüphelinin uzlaşma konusunda yeterince bilgilendirilememeleridir. Bu eleştiri, mensubu bulunduğum avukatlık kurumu açısından da geçerlidir. Mevcut durum kasıtlı olmamakla birlikte başta ilgililerin yeterince bilgilendirilememiş olmasından ve yoğun iş yükünden kaynaklanmaktadır. Ülkemizde, yasama erkince kanun yapılıp uygulamaya sokulmakta, otoritelerce ne tasarı ne de yürürlük aşamasında, yeni kanunun, amaç ve uygulanmasına yönelik bilgilendirme ya hiç ya da cimrice yapılmaktadır. Uygulayıcı kurumlar, mensuplarına dahi kabul edilebilir ölçülerde teorik ve pratik donanımı sağlayamamaktadır. İlgililer ancak kendi gayretleri ile yeniliğe vakıf olabilmekte, altta yatan düşünce ve beklentinin ise yabancısı kalabilmektedirler. Konumuz dahilinde, neden ve nasılı hakkında bilgisiz kalan kişilerin, uzlaşma kurumunu özendirmelerini, tarafları uzlaşma sürecine ikna etmelerini beklemek de gerçekçi değildir.

Oysa taraflar uzlaşma, uzlaşma süreci, faydaları ve sonuçları hakkında etraflıca bilgilendirilebilseler sürece dahil olma istek ve oranları bir hayli yükselebilecektir. Süreç öncesi ve içinde yapılacak bilgilendirme, kurumun kıymetini ve tercih edilirliğini etkileyecek ilk ve en önemli koşuldur.

Tarafıma tevdii edilen uzlaştırma dosyalarında, tarafların istekli olmaları ve uygulayıcının da teşvik ve gayretiyle müspet sonuca rahatlıkla ulaşılabildiği gözlenmiştir. Süreç sonunda taraflardan aldığım geri bildirimlerde, tarafların üzerinde mutabık kaldıkları olumlu sonuca ulaşabilmek için sürece dair başlıca şu koşulların gerekliliği ortaya çıkmıştır

- Tarafların uzlaşma kurumu hakkında detaylı olarak bilgilendirilmesi..
- Uzlaşma sürecinde, uzlaştırmacının tarafları sürece motive etmesi.
- Uzlaştırmacının tarafsızlığı konusunda gerek mağdurun gerekse olası failin olumlu kanaate ulaşmasının sağlanması.

- Uzlaşmaya konu ihtilafa dair yargılama süreci ve yargılama sürecinin olası sonuçları hakkında taraflarca yeterli bilgiye sahip olunması.

Yukarıda özetlendiği haliyle basitmiş izlenimi veren süreç aslında uygulayıcı açısından yüksek algı seviyesi, öfke kontrolü ve iletişim becerileri yanında sürecin uzun sürmesi nedeniyle yoğun emek ve mesai gerektirmektedir. Bilhassa hasım olmaları, tarafların bir araya getirilmelerini oldukça güçleştirmektedir. Kimi hallerde mekik diplomasisi metodunu kullanmak gereği doğmaktadır. Bu halde bile çözüm yaratmak mümkün olabilmekte ancak süreç ve uzlaştırmacının mesaisi uzamaktadır.

Uzlaştırmacının yaşadığı en önemli güçlüklerden biri de taraflarla iletişime girmede yaşanılan zorluk ve imkânsızlıklardır. Bunun nedeni sıklıkla dosyanın uzlaştırmacıya tevdiinin ilgili makamca geciktirilmiş olması ve müracaat tarihine kadar taraf iletişim bilgilerinin geçerliliğini yitirebilmesidir. Taraflar uzlaştırma sürecine, olayın vukuundan çok sonra davet edildiklerinde taraflarda uzlaşma üzerine bir isteksizlik de müşahede edilmektedir. Sanıldığının aksine geç kalındıkça tarafların motivasyonu eksilmekte, sonuç hakkındaki umarsızlıklar kuvvetlenmekte, sürecin başarıya ulaşması zora girmektedir.

Hatırlanacağı üzere uzlaştırma mağdurun zararının tazmini ile tatmin edilmesini failin ise suçluluk duygusundan arınmasını sağlamayı amaçlamaktadır. Sürece geç müracaat nedeniyle mağdurun adalet beklentisi zayıflamakta fail açısından ise suçluluk duygusu körelmektedir. Bir tarafta adalet inancı diğer tarafta ise cezalandırılma korkusu zayıflamaktadır. Tekil olay açısından bakıldığında önemsenmeyen hadiseler çoğul olaylar dikkate alındığında toplumdaki adalet inancını ve devlet otoritesini sarsmaktadır.

Diğer bir olumsuz durum da uzlaştırmacı ücretidir. Uzlaştırma süreci başarıyla (anlaşma ile) sonuçlansa bile uzlaştırmacıya ödenecek ücret harcanan mesai karşısında yetersiz kalmaktadır. Tarafların sürece motivasyonu kadar uzlaştırmacının da motivasyonu önemlidir. Emeğinin karşılığını alacağını bilen uzlaştırmacı doğal olarak müspet sonuca odaklanacak bilgi ve yeteneğini en üst seviyede kullanabilecektir. Hiç değilse katıldığı süreçte başarı elde eden uzlaştırmacılara tatminkâr bir ücret ödenmelidir.

Suça konu ihtilafların uzlaşma ile nihayete ermesi halinde soruşturma ve kovuşturma maliyetleri ortadan kalkacak, azalan dosya sayısı nedeniyle uygulamacılar ellerindeki işlere daha çok mesai ayırabilecekler ve adalete ulaşımda niteliksel kazanımlar sağlanabilecektir. Ankara 25.11.2009

Hamdi Can Ünsal

AUÇD Yönetim Kurulu Başkanı

//